JEWISH HISTORY AND EDUCATION THROUGH THE LENS OF JTS'S RARE MANUSCRIPTS

Dr. Yitz Landes

Assistant Professor of Rabbinic Literatures and Cultures

islandes@jtsa.edu

INTRODUCTION

A younger me, researching in the Institute for Microfilmed Hebrew Manuscripts of the National Library of Israel, ca. 2013.

My research:

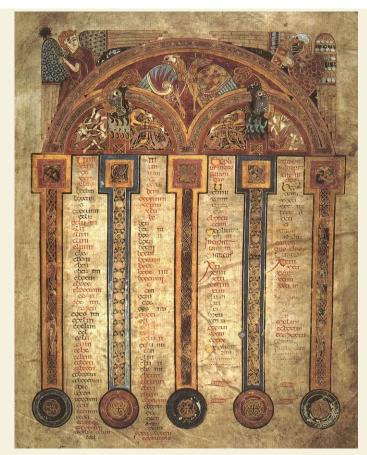
- (1) The history of the transmission of Jewish knowledge over the course of the long first millennium
- (2) The history of Jewish liturgy
- Hebrew manuscript studies as it interfaces with these two avenues of research

This class:

- A) A brief introduction to Hebrew manuscript studies
- B) An overview of the manuscript evidence of rabbinic literature, focusing on the Mishnah

WHAT IS A MANUSCRIPT?

- Literally—from the Latin: manu + scriptus ("written by hand")
- So, a hand-written copy of a text
- A millennia-old technology, with much variety and history
- Some possible differences include:
 - Content, genre, language of the text, paratexts, materials, methods of preparation, book form, setting in which it was created, purpose, etc.

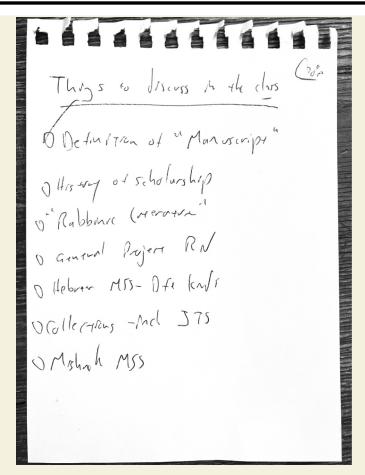

The Eusebian Canons in the ca. 800 c. "Book of Kells" from Ireland or Scotland (f. 5r)

WHAT IS A MANUSCRIPT?

- Literally—from the Latin: manu + scriptus ("written by hand")
- So, a hand-written copy of a text
- A millennia-old technology, with much variety and history
- Some possible differences include:
 - Content, genre, language of the text, paratexts, materials, methods of preparation, book form, setting in which it was created, purpose, etc.

Handwritten Note, 2024, New York City

WHAT IS A HEBREW MANUSCRIPT?

- Generally speaking, manuscripts using Hebrew script
- Often times created for personal use
- A Key Distinction:
 - "Complete" Manuscripts: manuscripts that still more or less look as they did when they were initially created
 - Manuscript "Fragments": a single page or several pages of a now dismembered manuscript, usually found in either a Genizah or in book binding waste

Two helpful introductions:

Richler, Binyamin. 1990. *Hebrew Manuscripts: A Treasured Legacy*. Cleveland & Jerusalem: Ofeq.

Sirat, Colette. 2002. *Hebrew Manuscripts of the Middle Ages*. Translated by Nicholas de Lange. Cambridge: Cambridge University Press.

THE CAIRO GENIZAH

- Caches of discarded manuscript fragments, found largely in or near the Ben-Ezra synagogue in Cairo (Fustat)
- Scholars began to purchase and use such fragments in their scholarship towards the end of the 19th century
- Largest collections:
 - Cambridge University Library
 - The Jewish Theological Seminary

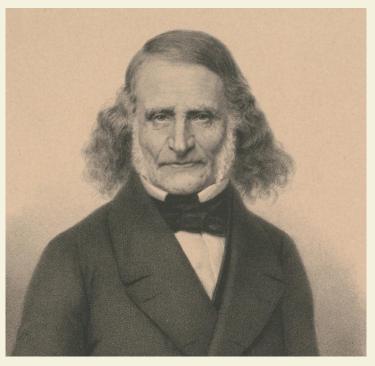
Interior of the Ben-Ezra Synagogue

See: Jefferson, Rebecca J. W. Jefferson, *The Cairo Genizah and the Age of Discovery in Egypt: The History and Provenance of a Jewish Archive (*London: I.B. Tauris, 2022).

WHAT IS RABBINIC LITERATURE?

- The corpus of works that revolve around the sayings and acts of rabbis who operated in 1st-4th century Palestine and 1st-5th century Babylonia.
- Considered to comprise "the Oral Torah," viewed as supplemental to "the Written Torah," i.e., the Hebrew Bible.
- "Classical rabbinic literature": works that date to the 3rd-6th centuries and are thus chronologically proximate to the rabbis whose opinions are recorded.
- Two axes:
 - Chronological: the earlier classical works were edited in Roman Palestine in the early third century, are almost entirely in Hebrew, and contain the opinions of earlier rabbis referred to in medieval chronologies as "tannaim." Later works come from both Palestine and Sasanian Babylonia, are in a mix of Hebrew and Aramaic, and mention the tannaim alongside later rabbis known as "amoraim."
 - Organization: midrashim are organized as Biblical commentaries, while the Mishnah is organized topically, and the Tosefta and two Talmuds—Palestinian and Babylonian—are patterned as supplements or commentaries to the Mishnah.

SIDEBAR: WISSENSCHAFT DES JUDENTUMS

Leopold Zunz (1794-1886)

"The Academic Study of Judaism (Wissenschaft des Judentums) was the key invention of the nineteenth century that transformed Judaism...It consisted of the application of the new methods of textual study, especially philology and history, to the study of Jewish texts and the history of Judaism...Leopold Zunz, Eduard Gans, and Heinrich Heine, understood their enterprise to be imperative for the acquisition of equal rights: Judaism had to be emancipated in order for the Jews to be emancipated."

- David Sorkin

WISSENSCHAFT DES JUDENTUMS AND MEDIEVAL HEBREW MANUSCRIPTS

- Moritz Steinschneider (1816-1907)—"the father of Jewish Bibliography"
- Occasional protégé of Zunz
- Taught for many years in Berlin at the Veitel-Heine-Ephraimsche Lehranstalt, training many important scholars
- Author of well over 1,000
 publications, including several
 important catalogues of Hebrew
 Manuscripts in European libraries

Moritz Steinschneider (1816-1907)

HEBREW MANUSCRIPTS: DISCIPLINES AND SUB-DISCIPLINES

- "Codicology": The study of the creation of the codex book
- "Papyrology": The study of works and ephemera written on papyri
- "Paleography": The study of handwriting
- "Philology": can be used to refer to linguistic studies, or to the study of textual versions of written works, focusing on their reconstruction and transmission
 - "Textual Criticism": The study of manuscript and other versions to reconstruct the history of texts and perhaps also to create a *critical edition* of the text
 - "Ecdotics": The study of the creation of critical editions

Malachi Beit-Arié (1937-2023)

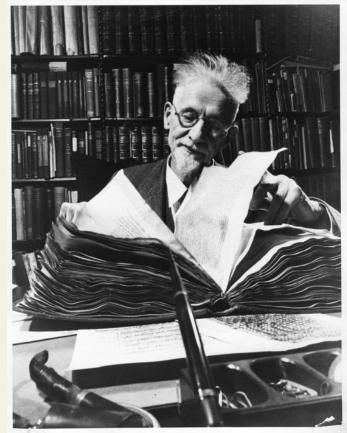
MAJOR COLLECTIONS OF HEBREW MANUSCRIPTS

- The Jewish Theological Seminary of America!
- The National Library of Israel
- The Bodleian Library, Oxford, and the Oxford colleges
- The Cambridge University Library, and the Cambridge colleges
- The British Library
- The Bavarian State Library in Munich
- The Berlin State Library
- The Bibliothèque nationale de France
- The Biblioteca Palatina in Parma
- The Vatican Libraries
- The National Library of Russia, St. Petersburg

THE LIBRARY OF THE JEWISH THEOLOGICAL SEMINARY OF AMERICA

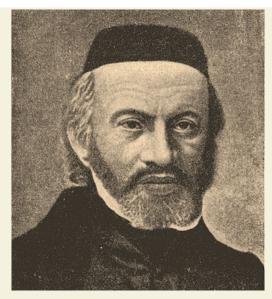
- 1886: JTS founded
- 1901-2: Reorganized, Solomon Schechter arrives
- 1903: Alexander Marx arrives, serving as Professor of History and Librarian until his death in 1953
 - Amasses the largest collection of medieval Hebrew Manuscripts in the world
 - Major purchase in 1923 of the collection of Elkan Nathan Adler

Alexander Marx, 1878-1953

THE RISE OF THE ACADEMIC STUDY OF RABBINIC LITERATURE: JTS BRESLAU

Zecharias Frankel (1801-1875)

- The Jewish Theological Seminary of Breslau, founded in 1854
- First Director and Professor of Talmud: Zecharias Frankel
 - Later published major studies on the Mishnah (1859) and Palestinian Talmud (1870)
- Early Breslau professors:
 - Heinrich Graetz (1817-1891; Historian)
 - Jacob Bernays (1824-1881; Philologist, Philosopher, Librarian)
 - The Second Generation: Israel Lewy (1841-1917; Talmud)

THE USE OF MANUSCRIPTS IN THE STUDY OF RABBINIC LITERATURE

- At first, manuscripts were primarily used by modern scholars to publish "forgotten" rabbinic works
 - I.e., works that for whatever reason were not published in the Early Modern Period
 - E.g., the Scholarly Society "Mekitze Nirdamim" (founded in Lyck, Prussia in 1861, moved to Berlin in 1885, and to Jerusalem in 1934)
 - E.g., editions of rabbinic texts prepared by Solomon Buber (1827-1906)

והיא

אגדת ארץ ישראל

מיוחסת לרב כהנא

אשר היתה ממונה וצפונה בכתב יד באוצרות הספרים עד כה, והיתה למראה עיני הגאונים והקרמונים, והביאו ממנה מאמרים רבים, גם לפסק הלכה.

יצאה עתה פעם ראשונה לאור עולם

על יד**י חב**רח

מקיצי נרדמים

עפ"י כ"י הנמצא בצפת, ונעתק במצרים, עם הערות ותקונים, והנהות לברר וללבן שנויי הנוסחאות משלשה כ"י אחרים: א) כ"י מעיר פעם באפריקא, ב) כ"י מאוצר הספרים באפריקא, גם מראה מקומות, משני הספרים בארמא, גם מראה מקומות, משני התלמורים, ספרא ספרי ומכילהא, מררשים וילקומ, וויתר ספרי הקרמנים, ובאורי הוראות מלות זרות הבאים בתוכה, ועם מבוא גדול, המפיץ אור על הפסיקתא בוראה מלל ובפרש.

וכוכי

שלמה באבער

Lyck, 1868.

Selbstverlag des Vereins Mekize Nirdamim.
(L. Silbermann.)

Schnellpressendruck von Rudolph Siebert in Lyck.

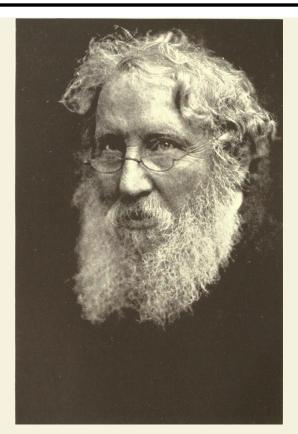
THE USE OF MANUSCRIPTS IN THE STUDY OF RABBINIC LITERATURE

 The Breslau students, influenced especially by Jakob Bernays, and then by Israel Lewy, published some of the first "critical editions" of known rabbinic works

See:

Yaakov Sussman, "Schechter the Scholar," *Jewish Studies* 38 (1998): 213–30 (in Hebrew)

E. E. Urbach, "Zechariah Fraenkel, Israel Lewy, Saul Horowitz: Three Talmud Teachers at the Seminar in Breslau," in G. Kisch ed., *Das Breslauer Seminar: Jüdisch-Theologisches Seminar (Fraenckelscher-Stiftung) in Breslau - Gedächtnisschrift*, (Tübingen: J.C.B. Mohr, 1963), 175–85.

Solomon Schechter (1847-1915)

THE USE OF MANUSCRIPTS IN THE STUDY OF RABBINIC LITERATURE

נוסחא ב פרק א

כל העושה עצמו גדול אינו גדול אם אין אחר גדול ממנו מגדלו א׳. מלך מלכי המלכים הקב"ה גדל את משה וממ"ה קדשו שנאמר לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו וגו' (במדבר ייב ז' ח') הא למדנו שממיה הקב"ה גדל את משה וממ"ה קדשו ב): משה נתקרש בענן כל שבעה שנאמר ויעל משה אל ההר [ויכם הענן את ההר] וישכון כבוד ה' על הר סיני [ונו'] (שמות כ"ד ש"ו) (מנין) [מכאן] שחזר ג) עליו (את) הכבוד כל שבעת הימים וקדשו כדברי ר' יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר וישכון כבוד ה' על דר סיני בראש החדש ר) ויכסרו הענן ששת ימים ויקרא אל משה"ביום השכיעי מתוך הענן (שם) שכיעי אחר דברות ה): משה נתקרש ו) (הענו) [בענו] כל שבעה וקרש את אהרן ואת בניו כל שבעה שנאמר ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזכח וגו' (ויקרא ח' ל') אלעזר שרף את הפרה והזה ממנה על כל ישראל כל שנה ז) ושנה ח). אמר ר' יוסי היא המהרה הנוהגת (בדורות) (לדורות) ט). מכאן אמרו זב ז' י) זכה ז' נדה ז' מצורע ז' ממא מת ז' אכל ז' משתה ז'. זב ז' מנין שנאמר וכי ימהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים (שם ס'ו ייו). זבה ז' מנין שנאמר ואם מהרה מזוכה וספרה לה שבעת ימים (שם שם כיח), נדה ז' מנין שנאמר שבעת ימים תהיה בנדתה (שם שם יים). מצורע ז' מנין שנאמר וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים (שם ייד ח') יא). ממא מת ז' מנין [שנאמר] וכל אשר יגע על פני השדה כחלל חרב או במת ונו' (במדבר יים ב"ו). אבל ז' מנין שנאמר ויעש לאביו

א) בכייה לגדלו. ב) עי עירובין ייג עיב. ג) ש חיז ר בכייה. ד)מראש חדש בכי'ת ה) אחר עשר דברות בכי"ה. וסיום דברי ר'ע הוא עי ירוי תענית פ"ד היח. ו) בכי"ה כיון שעלה נתקדש משה. ז) כל שנה ליתא בכייה. ח) ע במדיר פ' ייב סי ט'ו ואולי צ"ל כל שעה ושעה (הצריכה לבך). מ) כלומר דיליף מזה בעד כל פרישות שהם ז' ימים וכמו כה'ג קודם יויכ ועי יומא די ע'א כל הסוגיא שם. י) ונדה ז' ובה זי בכייה. יא) כן הוא הסדר בכי"ה ובכי"ר בבא זאת דטמא מת היא קורם לכבא דוב ז'. יב) ע' ביר פינו ובנויש

הערות לנו״א א) אחר דברות בכייא ובכייע טעשה אחר עשרת הדברות. ועל הגליון הראשונות. ב) ר' יוסי ור'ע בכיי וכן הגהתי בהוספת מלת רברי ובספרים ר' יוםי הגלילי משים ריע. ג) הגהתי עש"י הכ"י ובם׳ למשה ההיד וכבר הוגה ע"י המפרשים להר ולא למשה.ד) ע"יומא ד' ע"א וע"ב וסדר עולם רבה פ"ו ובמדבר רבה פייב כטיו. ה) ע' הענית כיא עיא מעשה דר"י ואילפא, ו) אמרו וכוי היו נעשין בקנאין וכו' בכי"א. ז) ע' קרושין לי ע'ב. ובכייע היו רומין שהם. ח) בכ"י ויתנם ה' אלי את שני לוחות הכרית ועי תומ"י. ט) עי תו"כ בחוקותי ספיח וגיכ סוף פי"ג ומכילתא רים כי תשא וברכות הי עיב. י) עי תויכ פי צו במכילתא דמלואים והוריות י'א ע'ב ובירושלמי שם פ'ג וכריתות הי עיב ובויקרא רכה פיי סיח ובמדבר רכה שם. יא)ע' ספרי במדבר פי׳ קכיג ובניש במיע אות כיד. אבל ע'ע פסיקתא דריכ פ׳ פרה

וגנ"ש כהערות אות קע"ו ובילקום ר' תשנ"ם ולפ"ו היה נראה להגיה כאן משה שרף וכוי. יב) ע' בהוריות שם וריל לדעת המפרשים

נוסחא א פרק א

משה נתקדש בענן וקבל תורה מסיני שנאמר וישכון כבוד ה' על הר סיני למשה (שמות כ"ד י"ו) למהרו זה היה ומעשהו אחר עשרת הדברות א) [דברי] ר"י הגלילי ב) ור"ע אומר ויכסהו הענז ששת ימים (שם) [להר ולא] למשה ומראש חרשו ג) ויקרא אל משה ביום השביעי מתוך הענן (שם) לחלוק לו ככוד למשה: איר נתן מפני מה נתעכב משה כל ששת ימים ולא שרה עליו דבור בשביל שימרק מכל אכילה ושתיה שהיה כמעיו עד שעה שנתקדש ויהא כמלאכי השרת. א"ל רבי מתיא בן חרש ר' לא אמרו אלא לאיים עליו כדי שיקבל עליו דברי תורה באימה ביראה ברתת ובזיע שנאפר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה (תתלים ב' ייא) ד): מעשה שאירע בר' יאשיה ובר' מתיא בן חרש שהו שניהם יושבים ועוסקין בדברי תורה פירש ר' יאשיה לדרך ארץ א'ל ר' מתיא כן חרש רבי מה לך לעזוב דברי אלהים חיים ולשטוף בדרך ארץ ואע׳ם שאתה רבי ואני תלמידך איז טוב לעזוב דברי אלהים חיים ולשמות בדרך ארץ ה). אמרו כל זמן שיושבין ועוסקין בתורה היו עושין מקנאין זה לזה יו וכשנפשרין דומין כשהן אוהבים מנעוריהם ז):

על ידי משה נתנה תורה בסיני שנאמר ויכתכם על שני לוחות אבנים ויתנם אלי (דברים ה' ייט) ח) ולהלן הוא אומר אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתז ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביך משה (ייקרא כיו מיו). תורה שנתן הקב"ה לישראל לא נתנה אלא ע"י משה שנא' בינו ובין בני ישראל זכה משה להיות שליח בין בני ישראל למקום ט). משה עשה את איל המלואים ואת שמן המשחה ומשח בו אהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים. ממנו נמשחו כהנים גדולים ומלכיםי) ואלעזר שרף פרת החטאת שממנו מטאים משהרים לדורות יא׳. א"ר אליעזר נדולה מדה זו שהיא נוהגת לדורות שאדרן ובניו נתקרשו בשמן המשחה שנאמר ואת אהרן ואת בניו תמשח וקרשת אותם לכהן לי (שמות ל' ל') יב):

אבל שבעת ימים (בראשית ני ייא). משתה ז' מנין שנאמר מלא שבוע זאת ונו' (שם כים כיו) יב) :

אבות דרבי נת

בשתי נוסחאות

א הנוסהא המפורסמת בתיקון והגרה עים הדוגמאות וכתבי יד שונים. נוסתא אחרת עתיקה בבתב יד ודגוכרה כקצח ספרים ולא נדפסה שדיין.

עם הערות עליהן בפנין חילוף דעירמאות והדונמאות בשני התלמודים והמדרשים ואיזה כאורים כדלך קצרון,

מדכר בהשחלשלות הססכת הואת ומיבה ושתי נוסחאותיה ומיב הכץ הנמצאים מכנה

ונלוו לזה ארבע הוספות

מכילות לקומי נוסחאות מכץ שונים והשממות ותיקומם כאשר יבואר בפנים.

ושלשה מסתחות

מפחח למסוקי תנ"ך ומפתח לפרקי אביה ימפחח השמיח.

שניאור זלמז שעכמער.

ווינא, תרמ"ז לפיק.

בהמאות הפוציא לאיד

Im Commissions-Verlage von D. Nutt in London, Ch. D. Lippe in Wiesund D. Kanfimanu in Frankfert a M.

מינם ברשים בריוני קנאס 5 למאכקר והכנהל אנורים ראור על. נוען. לקאשולויסטיוה, אַבערעי־קעריססיאסת 63.

THE ACADEMIC STUDY OF THE MISHNAH

- Traditional Approaches:
 - Halakhic Guidance
 - The individual mishnah as the main object of study
- Academic Approaches:
 - Rabbinic History
 - The Sources of the Mishnah and the History of the Mishnah's Creation
 - Legal History
 - Cultural History—including Gender
 - Literary Studies
 - Text-Critical (Philological) Approaches and the Quest to Create a "Critical Edition" of the Mishnah

PROF. J.N. EPSTEIN

- 1878-1952
- Worked in Berlin on a Critical Edition of the Mishnah for The Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaft des Judentums
- 1925: Appointed Professor of "Talmudic Philology" at the newly founded Hebrew University of Jerusalem
- According to Prof. Saul Lieberman, Epstein was "The Father of the Exact Talmudic Science"

EPSTEIN'S MAGNUM OPUS

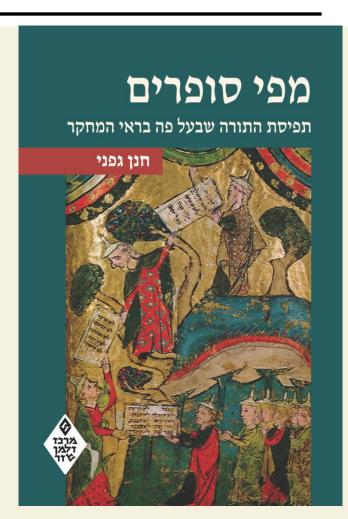
- Began as a German introduction to a critical edition of the Mishnah
- Published in Jerusalem in 1948 as An Introduction to the Mishnaic Text, or in Hebrew, מבוא לנוסח המשנה
- Primarily follows the history of the text of the Mishnah until the early print editions, but the vast majority focuses on the Talmudic period itself
- Clocks in at ~1,342 pages
- Lampooned in Joseph Cedar's film Footnote (2011)

WAS THE MISHNAH "WRITTEN"?

- While agreeing that he composed* the Mishnah, traditional accounts from the Middle Ages and on disagree on the question of whether Rabbi Yehudah ha-Nasi (late 2nd-early 3rd century)
 wrote down the Mishnah
 - E.g., Sherira Gaon (late 10th c.), vs. Maimonides (12th c.)
- This has been at times a religiously charged issue
- It has a significant impact on how scholars understand the rabbinic movement, and on how they engage in textual criticism of the Mishnah

^{*}To be sure, what this means is also debated

WAS THE MISHNAH "WRITTEN"?

תורה שבעל פה' פשוטה כמשמעה' כוחו של קוצו של יו״ד

יעקב זוסמן

×

שגור בפי כולנו המונח האנכרוניסטי ׳תורה שבעל פה׳¹ ככינוי כולל לספרות חז"ל, אף על פי שספרות זו — על כל מרכיביה – כתובה ומונחת לפנינו זה המונח בחצים. ראשיתו של המונח בודואי בימי קדם כאשר עוד קיימת הייתה המחנה הפשוטה והפיזית בין ׳תורה שבכתב׳, זו שנמסרה לימשה מסיני׳ בכתב, זו שנמסרה לימשה מסיני׳ בכתב, זו שנמסרה לו על פה, והגיעה אלינו דרך ׳נביאים לאנשי כנסת הגדולה׳, ומהם החלו להעלות על הכתב את ספרות חז"ל והיא מסיף חל המפנה הגדול ומאימתי החלו להעלות על הכתב את ספרות חז"ל והיא פסקה מלהיות ׳תורה שבעל פה׳ מפשוטה, על פה ממש. כלום היה זה מפנה חד וברור, החלטה שנתקבלה משום מה, בזמן מן הזמנים, על ידי קבוצת חכמים כלשהם, או שמא היה זה תהליך אטי, מסיבות כלשהן. האם הבחינו חז"ל בשעתם בין כתיבות למיננת, פורמלית וסמכותית; ושאלות מרובות אחרות כיוצא באלה. שאלות יסוד מתוכנה, פורמלית וסמכותית; ושאלות מהובות אחרות כיוצא באלה. שאלות יסוד אלו בהווייתה של תורה שבעל פה מנסרות בחלל עולמו של בית המדרש מאז ומעולם, הן לא ירדו מעל הפרק מאז נתנו חכמים את דעתם הביקורתית

- מאמר זה, ביסודו ובעיקרו, עמד להתפרסם בראשית שנות השמונים ב׳תרביץ׳, בעריכתו של מרנו פרופ׳ "א׳ אורבך ז"ל (ראה תעודה א [תש"ם], עמ' 31 הע' 34 ומחק"ת א [תש"|], עמ' 31 הע' 203). למרות פניותיו החוזרות ונשנות של העורך, עיכבתי את פרסום המאמר מסיבות שונות. משלא זכיתי שהמאמר יופיע בחייו, הריני מקדישו לזכרו של רבנו המגורו יהי זכרו ברוך.
- הנושא עצמו היה קרוב מאוד ללבו של פרופ׳ אורבך ז"ל, והוא חזר אליו בהודמנויות שונות ובהקשרים מגוונים, בשיעוריו על פה ובכתביו (ראה למשל: חז"ל, עמ' 254 ואילך; ההלכה, עמ' 191 נענ' 252, וההערות שם; האנציקלופדיה העברית, ערך 'משנה', טור 45); ימברא למשנה', עמ' 181, רוב מ' 193, וראה גם מה למשנה', מול 187, תרביץ נ [חשמ"א], עמ' 187; ולהלן עמ' 333 הע' 9); [וראה גם מה שציינתי, תולדות ההלכה, סוף עמ' 519), אני מקווה לחזור ולדון בנושא חשוב זה והשלכותיו בהזומנות אחרת [ראה להלן עמ' 1819 הע' *].
- תודתי למר ישראל חזני ולמר דוד רוס, שנשאו עמי בעול הבאת המאמר לדפוס. תודה רבה והערכה מיוחדת לגב' אסתר גולדנברג, שטרחה על ניסוחו הסופי של המאמר, בהבנה רבה ובטוב טעם ודעת.
 - .8 על המונח עצמו ('תורה שבעל פה') ראה להלן עמ' 227 הע'

[209]

THE PUBLICATION OF THE MISHNAH

In addition to the canonical Hebrew Scripture¹ the Jews of the second commonwealth possessed a compilation of laws, customs and ethical sayings known as *Mishnah*.² This is the main source of the earlier statements of the *Halakha*³ which

- ¹ And other books such as the Targumim etc.
- ² In this chapter the term *Mishnah* is employed in the sense given to it by the ancient and mediaeval Rabbis. The *Baraithoth* are also included under this name. See J. N. Epstein, מבוא לנוסח הסשנה, pp. 805, 811 ff.
- 3 The origin of this word is not definitely established. Leopold Wenger (Canon in den römischen Rechtsquellen und in den Papyri) undertakes to prove that canon as regula iuris (see pp. 47-71) derived its meaning from canon, rent annually paid by the tenant to the land owner (κανών ἐμφυτευτικός) and canon, land tax paid to the government. "The characteristic features of the economic and financial canon are that its amount is fixed beforehand as a regular, annual payment which, on principle, is unchangeable. These features are the bridge which connects the two meanings of the term. Canon as synonymous with regula shows the same traits as the various payments covered by the term: stability, regularity and fixedness, although moderation is not excluded." (A. Berger, Seminar VII, 1944, p. 96). Although Wenger's study covers a later period (canon as land tax is not attested by sources earlier than the fourth century C. E.) his research and reasoning may perhaps elucidate our term. In Ezra (4:13 passim) the tax הלך is mentioned. It has been identified (see Gesenius-Buhl, s. v. הלך) with the Babylonian ilku (tax) which is already extant in the laws of Hammurabi. From the Aramaic Indorsements on the Documents of the Murašû Sons (A. T. Clav in Old Testament and Semitic Studies in Memory of W. R. Harper I, p. 308, No. 26; p. 316, No. 48) we learn that a land tax was called הלכא. Hence it is possible that the term הלכה, regula, fixed rule (הלכה קצובה), has its origin in the name of the fixed

In practice πσόπ has the same meaning as δρος (literally "boundary") which means regula, and especially a statement of the law, a juristic principle, in antithesis to case law (πσυρ), see F. Schulz, History of Roman Legal Science, p. 137, n. 4. The Rabbis (Sifre II 188, ed. Finkelstein, p. 227) interpreted the verse (Deut. 19:14) "Thou shall not remove thy neighbor's boundary" (γ13). The Septuagint and Symmachus render it δρια) as a reference to the deliber-

בבלי קיב (ערכין גע"ב): הכל מעלין לאחויי מאי. לאחויי עבדים ("שרבו כופה אחת לעלות עמו") ולמאן דתני עבדים בהדיא (כלומר ששונה: אחד נשים ואחד עבדים) לאחויי מאי לאחויי וכו".

מלשון יולמאן דתני עבדים בהדיא לאחויי מאי" יוצא שמי ששונה כך שנה כך ב משנתנו (ולא בברייתא !), שהרי עליה אנו דנים ושואלים "לאחויי מאי": א"כ יש כאו חילוף נוסח במשנה. ולא חילוף מקורות, משנה וברייתא 2.

אלא אבל הברייתא שבבכלי כתובות שם (תוס' פי"ג / פי"ב ב) אינה מפרשח אלא "אנשים – נשים": היא אומרת לעלות וכו'. מכאן שאף התוס' לא שנתה במשנתה אלא "אהד אנשים ואחד נשים". והוא היה אף נוסח הבבלים המצוי. נוסח הרוב. שכן מראה לשון "ולמאן דתני".

ובכל אופן אין בשום נוסח מנוסחאות המשניות (חוץ מרי"ד) שלשתם יחד. אלא אור אחד א נשים ואחד נשים ורד. או "אחד א נשים ואחד עבדים" (מ"ר כיל, לו. פ ק וקמב' ודינרד ור' יהוסף).

אלא של הלכה שנינו בתוס׳ ע"ז פ"ג (פ"ד) יח דפו׳ וכי"ו וומקצתו בירוש׳ גטין פ"ד. מו ע"א, ועי פ"מ: עבד שיצא עם רבו "לחו"ל") על מנת לחזור כופין אותו לחזור. על מנת שלא לחזור - אוין- 3 כופין אותו שלא לחזור. בא מחוצה לארץ על מנת לחזור. אין כופין אותו לחזור שלא לחזור. מוספתא זו כללה אים וא בלמ מעליוץ וכו׳, אף עבדים.

ועי׳ עוד שבת פו א. לעיל עמ׳ 362 ועמ׳ 690.

5. הנכתבה המשנה?

מתוך מציאותם של ה"תנאים" היו שהוציאו מזו תוצאה משוכשת. שהמשנה לא נכתבה ולא היתה כתובה בימיהם. מפני איסור הכתיבה לתורה שבעל פה.
שאין תוצאה זו נכונה מוכיחה כבר או העובדא. שגם "מגילת תענית". שהיתה
"כתובה ושבת יג ב. סוף מג"תו ומונחת" (עירובין סב ב) נשנית ע"י "התנאים". ומובאה
ב"תנו רבנן" שבת כא ב. תענית יו ב) ו"תניא" (תענית יב א) ו"תנינא" נפני רב
יוסף, שם כ"י מ), ובירוש": תני תענית ש"ב. סון ע"א. מגילה פ"א. ע ע"ג): וכתוב
במגית, רק בבריתא. מג"ת פ"ב. חולין קכט ב בפי רבי יהושע "ל. וב) העובדא של

- .) כמו למשל מסחים כז א, ע"ו כג ב: ועוד הא תניא בהדיא.
- 2) בנטין מד כ: והתני יוצא העבד אחר רבו לסוריא, יוצא לא סגי דלא נסיק (והתנן ואין הכל מוציאין) אלא יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם אם דעת רבו לחוור נוסין אותו האל מוציאין) אלא יצא העבד אחר רבו לסוריא ומכרו רבו שם אם דעת רבו לחוור אין כוטין אותו. אכל נכי"ם ליתא "והתגן המבדשר (ועי 'הסיו מהחרש"א). ואמנס לא סני דלא "א אנו בשום מקום אי סור אלא תמיהה על התכרח שבדבר (עי למשל מנודרין יו דעי'ב: עובר וכי.' לא סני דלא עבר הכי קאמר אם עבר וכי, ועי ב"מ ע מע"ב). וככלל הברייתא משובשה, שכן בתוס' ע"ז שם שנינו (וכיו"ב בירוש" שם): יצא (בירוש") בד עם רבו לטרוא ל סיכך אם מכרו שם הרי זה מכורו עבד שיצא וכו' (עי להלן בטוב).
-) עי מונח"ו שער יד. 1917 אכל במקום: דכתיב במב"ת שבתענית בכ"י מ כנכון: דתנינא (ובבליוו: דתנינא במגלת תענית), ובאר"ו: דתניא במג"חו "תנינא" רגיל בפי רב יוסף. למשל שבת

692

Sussman, 2005

Lieberman, 1950

Epstein, 1948

SO, IN THAT CASE, WHEN WAS THE MISHNAH PUT IN WRITING?

- We don't really know!
- Scholars think this took place roughly between the 7th-8th centuries
- Earliest complete manuscript is from the 11th century
- There are certainly fragments in the Cairo Genizah from a few centuries earlier
- Lines from the Mishnah appear in a few magic bowls written in Jewish Babylonian Aramaic, from Late Antique Babylonia
- Once written, the Mishnah was still (/is still) memorized, and there is a recitation tradition

Schøyen MS 1929/6; Photograph courtesy of James Nathan Ford

MISHNAH MANUSCRIPTS: TYPOLOGIES

- The Mishnah Alone
- The Mishnah with Talmud (that is, the Babylonian Talmud)
- The Mishnah with Commentary (that of Maimonides)
- The Mishnah in Liturgical Contexts

See Further:

- Yaakov Sussman, "Manuscripts and Text Traditions of the Mishnah,"
 Proceedings of the Seventh World Congress of Jewish Studies: Studies in Talmud, Halacha and Midrash (1980): 215–50.
- Robert Brody, "Chapter One: The Theory of a Palestinian and Babylonian Mishnah," in *Mishnah and Tosefta Studies* (Jerusalem: The Hebrew University Magnes Press, 2014), 5–14.

Parma, Biblioetca Palatina, MS 3173 (de Rossi 138; Richler 710), *11th Century*

Budapest, Akademia, MS Kaufman A50, ~12th Century

New York, The Jewish Theological Seminary of America, R934, North Italy, 1361

Materia giudaica

Rivista dell'associazione italiana per lo studio del giudaismo XXVII (2022)

> , Giuntina

Yitz Landes

THE "FINZI MISHNAH" (JTS, MS. R934) AND THE EARLY GENERATIONS OF THE FINZI FAMILY*

Introduction

The Finzi family is one of the oldest and best-known of the Italian Jewish families, its members having excelled in all walks of commercial and intellectual life over the course of the later Middle Ages and into the modern era.\(^1\) In recent decades, several scholars have attempted to detail the early lineage of this illustrious family. The majority of these studies have focused on archival documents from cities in the Po River Basin.\(^2\) To a lesser extent, scholars studying the early generations of the Finzi family have also considered the evidence of Hebrew manuscripts, particularly paratextual elements such as colo-

phons, bills of sale, and other signs of ownership.³ In what follows, I introduce an additional piece of paratextual evidence, the colophon of New York, The Jewish Theological Seminary Ms. R934—the so-called "Finzi Mishnah"—written in 1361 by one Binyamin the son of Yishaq Finzi, who includes his genealogy in the colophon.⁴ I will show that this colophon allows us to connect the evidence for two different branches of the Finzi family that have until now been studied in isolation from one another.

Considering the importance of the Finzi family, the conclusions adduced here regarding the family's history are within themselves important for the history of Italian Judaism.⁵ In

'In preparing this article, I benefited from information found in Sfardata (http://sfardata.nli.org.il) and in the digital catalogue of the National Library of Israel (http://merhav.nli.org.il). I would like to thank Ra'anan Boustan, Yakov Z. Mayer, and Marco Santini for their comments on earlier drafts of this article.

¹ See, for example, E. Horowitz, Families and Their Fortunes: The Jews of Early Modern Italy, in Cultures of the Jews: A New History, ed. D. Biale (New York: Schocken, 2002), 573-636.

² See especially V. COLORNN, Indaica minora: saggi sulla storia dell'ebraismo Italiano dall'antichità all'età moderna, Pubblicazioni della Faceldà giuridica dell'Università di Ferrara, ser. 2a 14 (Milano: A. Giuffré, 1983), 329-342; IDBM. The Lineage of the Finzi Family: The First Generations [Hebrew], in Jews in Italy: Studies Dedicated to the Memory of U. Cassuto on the 100th Anniversary of His Birth, ed. H. BINART (Jerusalem: The Magnes Press, 1983), 218-31; A.I. PINI, Familgie, insediament ie banchi ebraici a Bologna a nel Bolognese nella seconda metà del Trecento, in «Quaderni storici» 18, no. 54 (3) Ebre in Italia (1983): 783-814; A. CAMMANIN, Una famiglia ebraica a Bologna tra Medioceo ed Età moderna; i Finzi, in «Zakhor: rivistà di storis

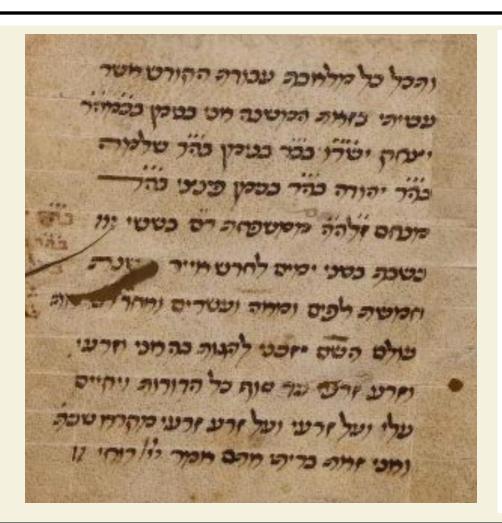
degli Ebrei d'Italia-3 (1999): 79-94; D. CARPI, Il ramo padovano della famiglia Finzi da Ancona tra la fine del Trecento e l'inicio del Quattrocento, in L'individuo e la collettività: suggi di storia degli ebrei a Padova e nel Veneto nell'età del Rinascimento (Firenze: L.S. Olschki, 2002), 1-25. Important also is the much earlier work of A. CISCATO, Gli ebrei in Padova (1300-1300): monografia storica documentata (Padova: Società Cooperativa Tipografica, 1901).

³ See especially G. Bust, Menahem Finzi of Recanati: The True Name of an Old Acquaintance, in «Materia Giudaica» 8, no. 1 (2003): 213–18, and the pioneering work of M. STENSCHNEIDER, Letteratura italiana dei giudei (Roma: Tipografia delle science matematiche e fisiche, 1834), 51-56.

⁴ For a brief description of this manuscript with references to relevant secondary literature, see Yaakov Sussman, in collaboration with Yoav Rosenthal and Aharon Shweka, *Thesaurus of Talmudic Manuscripts*, 3 vols. (Jerusalem: Yad Izhak Ben-Zvi and the Friedberg Genizah Project, 2012) [Hebrew], 556, no. 6018.

⁵ On the use of such manuscript paratexts as success for the history of Italian Jewry, see M. Perann, Il manoscritto ebraico come fonte storica, in «Materia giudaica» 9, no. 1–2 (2004): 79–101.

Yitz Landes

THE "FINZI MISHNAH" (JTS, MS. R934) AND THE EARLY GENERATIONS OF THE FINZI FAMILY

Introduction

The Finzi family is one of the oldest and best-known of the Italian Jewish families, its members having excelled in all walks of commercial and intellectual life over the course of the later Middle Ages and into the modern era. In recent decades, several scholars have attempted to detail the early lineage of this illustrious family. The majority of these studies have focused on archival documents from cities in the Po River Basin. To a lesser extent, scholars studying the early generations of the Finzi family have also considered the evidence of Hebrew manuscripts, particularly paratextual elements such as colo-

phons, bills of sale, and other signs of ownership. In what follows, I introduce an additional piece of paratextual evidence, the colophon of New York, The Jewish Theological Seminary Ms. R934—the so-called "Finzi Mishnah"—written in 1361 by one Binyamin the son of Yişhaq Finzi, who includes his genealogy in the colophon. I will show that this colophon allows us to connect the evidence for two different branches of the Finzi family that have until now been studied in isolation from one another.

Considering the importance of the Finzi family, the conclusions adduced here regarding the family's history are within themselves important for the history of Italian Judaism.⁵ In

* In preparing this article, I benefited from information found in Sfardata (http://sfardata.nli.org.il) and in the digital catalogue of the National Library of Israel (http://merhav.nli.org.il). I would like to thank Ra'anan Boustan, Yakov Z. Mayer, and Marco Santini for their comments on earlier drafts of this article.

¹ See, for example, E. Horowitz, Families and Their Fortunes: The Jews of Early Modern Italy, in Cultures of the Jews: A New History, ed. D. Biale (New York: Schocken, 2002), 573-636.

² See especially V. Colorn, Judaica minora: saggi sulla storia dell'Ebraismo Italiano dall'antichità all'età moderna, Pubblicazioni della Facoltà giuridica dell'Università di Ferrara, ser. 2a 14 (Miano: A. Giuffrè, 1983), 329-342; IDBM. The Lineage of the Finzi Family: The First Generations [Hebrew], in Jews in Italy: Studies Dedicated to the Memory of U. Cassuto on the 100th Anniversary of His Birth, ed. H. BERMRT (Jerusalem: The Magnes Press, 1983), 218-31; Al. PNN, Famiglie, insediamenti e banchi ebraici a Bologna a nel Bolognese nella seconda metà del Trecento, in «Quaderni storici» 18, no. 54 (3) Ebrei in Italia (1983): 783-814; A. CAMPANINI, Una famiglia ebraica a Bologna tra Medioevo ed Età moderna; i Finzi, in «Zakhor: rivista di storia

degli Ebrei d'Italia» 3 (1999): 79-94; D. CARPI, Il ramo padovano della famiglia Finzi da Ancona tra la fine del Trecento e l'inicio del Quattrocento, in L'individuo e la collettività: saggi di storia degli ebrei a Padova e nel Veneto nell'età del Rinascimento (Firenze: L.S. Olschki, 2002), 1-25. Important also is the much earlier work of A. CISCATO, Gli ebrei in Padova (1300-1300): monografia storica documentata (Padova: Società Cooperativa Tipografica, 1901).

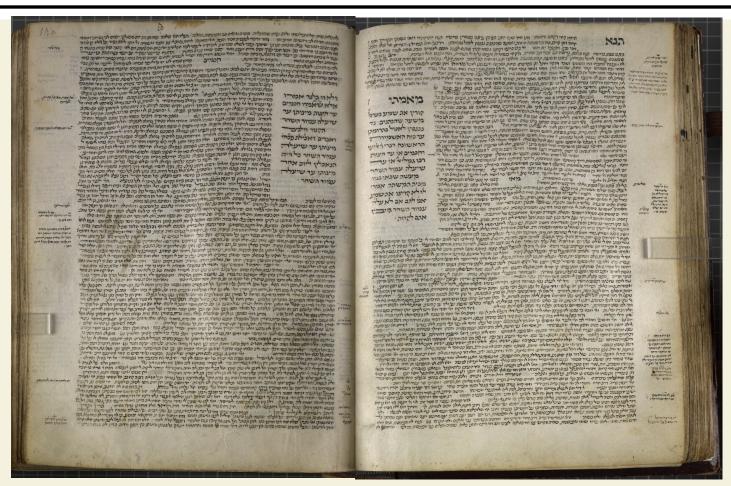
³ See especially G. Bust, Menahem Finzi of Recanati: The True Name of an Old Acquaintance, in "Materia Giudaica-8, no. 1 (2003): 213-18, and the pioneering work of M. STENSCHNEIDER, Letteratura italiana dei giudei (Roma: Tipografia delle science matematiche e fisiche, 1884), 51-56.

⁴ For a brief description of this manuscript with references to relevant secondary literature, see Yaakov Sussman, in collaboration with Yoav Rosenthal and Aharon Shweka, *Thesaurus of Talmudic Manuscripts*, 3 vols. (Jerusalem: Yad Izhak Ben-Zvi and the Friedberg Genizah Project, 2012) [Hebrew], 556, no. 6018.

⁵ On the use of such manuscript paratexts as sources for the history of Italian Jewry, see M. PE-RANI, II manoscritto ebraico come fonte storica, in «Materia giudaica» 9, no. 1–2 (2004): 79–101.

"MISHNAH WITH TALMUD"

Munich, Bayerische Staatsbibliothek, MS Cod. Hebr. 95, France, 1342

"MISHNAH WITH TALMUD"

New York, The Jewish Theological Seminary of America, R15, Spain, 1290

EXAMPLE: M. AVODAH ZARAH 2:6

The following items of gentiles are prohibited but their prohibition does not extend to all benefit: milk that was milked by a gentile without Israelite supervision, and their bread and oil; Rabbi and his court permitted oil; and boiled and pressed preserves into which they customarily put wine or vinegar, and pounded terit, and fish brine that has no fish, and *hilek* fish, and drops of asafetida, and sal conditum. These are prohibited, but their prohibition does not extend to all benefit.

(Trans. Hayes [modified])

MS Kaufman A50

MISHNAH WITH MAIMONIDES

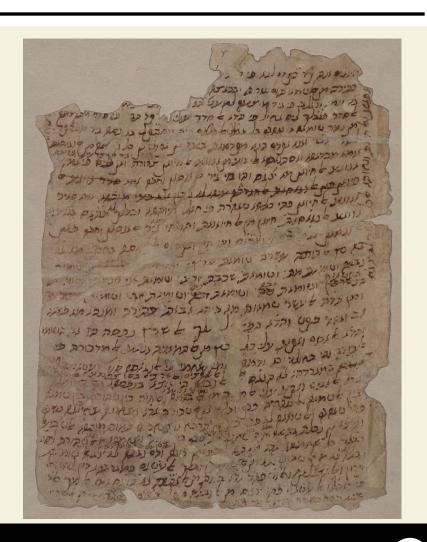

Jerusalem, The National Library of Israel, MS 5703^O4, *late 12th/early 13th century*

MISHNAH WITH MAIMONIDES

- New York, The Jewish Theological Seminary of America, MS 8254, f. 3 (formerly ENA 4045.8), 12th century
 - Maimonides handwritten draft of his commentary to the order of *Taharot*

New York, The Jewish Theological Seminary of America, MS 8255, North Italy, 1471

New York, The Jewish Theological Seminary of America, MS 8255, North Italy, 1471

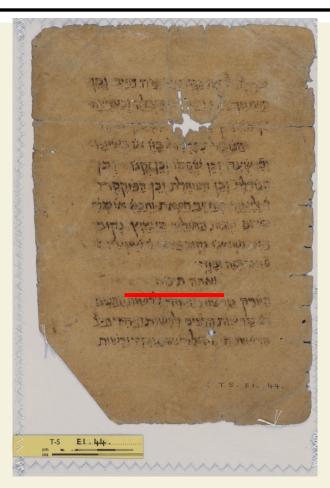
New York, The Jewish Theological Seminary of America, MS 8255, North Italy, 1471

 Tractate Avot in JTS' "Rothschild Mahzor"

"Vi-Atah Titsaveh," the twentieth parsha, appears before Shabbat XI, the twentieth chapter in the order Berakhot then Shabbat

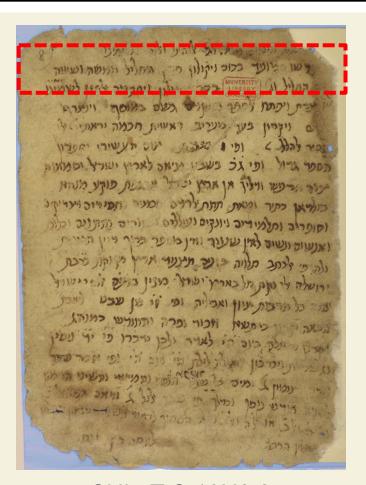

CUL, T-S E1.44

CUL, T-S NS 272.39

CUL, T-S 10H8.8

THE *LANGUAGE* OF THE MISHNAH: ONE FURTHER TYPOLOGY

Moshe Bar-Asher:

- Babylonian vs. Palestinian: differences in the orthographic text of the Hebrew of the Mishnah.
- Within the Palestinian branch: there are differences of pronunciation between "Eastern" and "Western" versions, though the orthographic text of the Mishnah is the same.
- And yet, all the traditions originate in the Land of Israel

19 The Different Traditions of Mishnaic Hebrew

19.1 Introduction

§ 1 Research into Mishnaic Hebrew, which has made great strides in the past seventy years, has concentrated primarily on the language of the *Tannaim*. Only a few studies have been devoted to works or manuscripts belonging to later periods of rabbinic literature; and even within the language of the *Tannaim*, scholars have mainly dealt with the language of the Mishna. The revered status of the Mishna within *tannaitic* literature is well-reflected in the following two points: (1) several complete manuscripts of Mishna are extant as well as hundreds of poorly preserved, fragmented manuscripts of Mishna. There are, on the other hand, very few manuscripts of other *tannaitic* works; and (2) it is the only corpus of *tannaitic* literature for which a regular reading tradition has been preserved in the many different dispersed Jewish communities. This situation has led scholars to concentrate their efforts on the study of the language of the Mishna, neglecting other *tannaitic* corpora. As a result, there are scores of studies dealing with the grammar of the language of the Mishna.

§ 2 In many of these studies, especially those dealing with early manuscripts, one clearly discerns the desire of the researchers to recover the earliest features of mishnaic Hebrew. All studies attempt to lay bare changes and corrections which have entered the language during the long course of its transmission. J. N. Epstein and H. Yalon paved the way for such research with their exemplary studies; these scholars were followed by E. Y. Kutscher who gave added momentum to this method of research (Kutscher 1963). Kutscher sought, as he had done with Galilean Aramaic, to base the linguistic description of the Mishna on reliable manuscripts, i.e., manuscripts which either preserved or partially preserved the original language and text of the Mishna.³ According to Kutscher, MS Kaufmann (K) was the most reliable manuscript of the language of the *Tannaim* in general, and the language of the Mishna in particular. He

¹ For example, see Sokoloff 1971 and especially Breuer 2002.

² The works of the late M. Moreshet on the Hebrew barattot of the Babylonian Talmud (Moreshet 1974a and 1974b) constitute noteworthy exceptions. See also Haneman, 1974, Bar-Asher 1983b, and Yelvin 1965.

³ Kutscher's main criticism of M. H. Segal's A Grammar of Mishnaic Hebrew (1936) focused on the fact that Segal based his grammar on printed editions of rabbinic literature and ignored the evidence found in manuscripts. The existence of manuscripts was already known at the time he wrote his earlier edition of the grammar in English (1927). See Kutscher 1968:1.

SOME LINGUISTIC DIFFERENCES

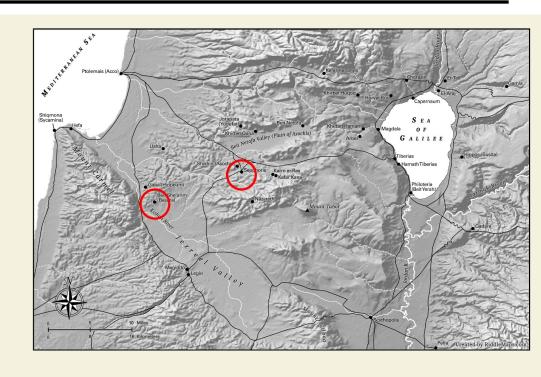
- Palestine Branch "ממנו" vs. Babylonian branch: "הימנו" (from him)
 - But הימנו is documented in letters from second century Judean Desert
- Palestine Branch "בבית vs. Babylonian branch "אבית (in the house of)
 - But "אבית" is documented in second-century letters of Bar Koseba

- Other common differences:
 - Palestine "שהוא קורא, שהוא עושה," etc., vs. Babylonian "שהוא קורא, שעושה," etc.
 - Palestine "למעלו, למטען, "vs. Babylonian "למעלה, למטה"
 - And many others

WHY THE DIFFERENCE?

- Chronological and Geographic Differences:
- The Mishnah was brought to rabbinic circles in Babylonia while it continued to be modified in Palestine
- In some ways, then, the "earliest" versions of the Babylonian Mishnah may then predate those found in Palestinian sources, or in manuscripts that come more directly from that tradition

A CONCLUSION: HOW TO PRESENT THE TEXT OF THE MISHNAH

שׁרְאָשִׁכִּיעַהְיוּעַשְּאוְבּן בַּכְּאַשֵּׁל בּוּאָלָאִשִׁכִים אַתְּיוּרַיִּ בְּנִירִ שְׁלֹּאִנְיוּ בּוּאָלָאִשְׁכִים אַתְּיוּרַ דְּיִּ בְּנִיוּרְ שְׁלֹּאְנִיוּוּ בּוּאָלָאִשְׁכִים אַתְּיוּרִיִּ שְׁאַנִּינִי לְכִיוּרְ אֵילֹאַתְּוּנְם יִכְּיִים בִּלְיִם לְכִיוּרְ אֵילֹאַתְּוּנְם יִכְיִּינִי וְנִיפָּסְלִים בּלִים לְכִיוּרְ אֵילֹאַתְּוּנִם יִנְיִינִי וְנִיפָּסְלִים בּלִים

56 שלאשכרע היו עשאן כן נמלא של זהב מזכירין אותו לשבח: י' (ר') בין קטין עשה שנים עשר דר לכיור שלא היו בו אלא שנים אף הוא עשה מכנה לכיור שלא יהו טימיו ניפטלים בלינה

חילופי בוסח:- משתחפים: (ב114111)

עשאן ! ועשאן (נוירצנהש)

נמלא] נמלה (ל) נמליאל (מ)

שלאשכרע] של אשכרוע (VY) שלאשכרוע (E)

ריו] ח' (LOH)

משאן] ח' (LOH)

משאן] ופשא' (M) ופשאן (G4VEYLOH)

של זהב] שלואל (L)

של זהב] שלואהב (G4VEYLOH)

מזכירין] ומזכירין (VYLO)

י'] ח' (G4VEYLOHN)

בין] כן (G4VEYLOHN)

היו] היו (C4VEYLOHN)

היו] היו (C4VEYLOHN)

בין] כן (C4VEYLOHN)

מור (C4)

מכנה] מוכני (VEYLHM) מכני (G4)

יהו] היו (H) יהיו (VE)

ניפסלים) נפסלין {GAVEYLOHM}

סנים] שתים {L}

לאסכרע 1 סלאסכרוע (פיס) ושל אסכרע (רה) ושל אסכרוע (נ) ושלאסכרוע (פיס) ושלאסכרוע (צ)

57 של זהב] שלזהב (פנויצהטש)

מזכירין] ומזכירין (לנורצנהש) והיו מזכירין (י)

י'] יא' (פנו) ב' (ל) י"ב (צ) ח' (רסש)

בין] בן (פלנוירצהטש)

58 היו בו אלא שנים אף הוא עשה מכנה לכיור שלא] ח' (פ)

59 בו] ח' (פ) שלם (נו) לה (נ)

מכנה] ח' (פ) מכני (לנורצה) מוכני (ינש) מיכנה (מ)
יהו] יהוא (ל) היו (נו) יהיו (צנ)
ניפטלים] נפטלין (לנוירצהטש)

קיצורים:-

58 עשה] עש' (M) / שנים] שני' (M) / עשה] עש' (M) / לכיור] לכיו' (ה) / 59 שנים] שני' (ה) / 60 ניפסלים] ניפסלין (פנ) / בלינה] בלינ' (ה)

קרחות:-

62 הלני] ???? (G4) שפרשת סוטה] ???? (G4) פרן בל ?צ)

Mishna "Kipurim" (Yoma)

- A Critical Edition

with Introduction

Thesis Submitted for the Degree
"Doctor of Philosophy"

DУ

Yehoshua Rosenberg

Submitted to the Senate of the Hebrew University, Jerusalem JANUARY 1995

פפרית הר העופאט

MISHNAH MANUSCRIPTS AND JEWISH EDUCATION: BIBLIOMETRY

משנה, ברכות				התלמודיים	אוצר כתבי־היד
	,1630 ,1628 ,1380 ,3313	3:3	ושנה	מפתח נ	
	,3564 ,2914 ,2496 ,1771		גם משניות שבראש הפרק בבבלי וכן	מפחה זה כולל	
	,4366 ,4124 ,3610 ,3595		יוש (למעט פירוש המשנה לרמב״ם).		
	,6231 ,5801 ,4937 ,4925		מי, ברייף ומשניות מסורגות בכבלי	משניות בירוש	
	,6242, 6308, 7406,		מפתח זה. כאשר המשניות נרשמו		
	8590 n8513		היד מצרין עם האות "ה".	בהערות, כתבי	
	,1630 ,1628 ,1380 ,n313	2:2			
	,4124 ,3564 ,2496 ,1771			ברכות	
	,6231 ,4937 ,4925 ,4366		483 (פרמה דהירוסי 138)		
	6308n, 6310n, 7406		488		
	8590 ,n8513		1520 [קמברידג׳, לו]		
	1336, 1380, 1628, 1630,	C:7	(א:א-א:א) 1765		
	,4124 ,3564 ,2496 ,1771		(קאופמן) 7326		
	4925, 4937, 6310م,		7755		
	7406ה, 8593ה, 8590				
	,1628 ,1380 ,883 ,313	בות	7763		
	,2496 ,1771 ,1631 ,1630		,1628 ,1627 ,1175 ,1012	и:и	
	,4937 ,4925 ,4124 ,3564		,2497 ,2496 ,1766 ,1764		
	6310ה, 6461, 7406ה,		,3449 ,3395 ,2853 ,2820		
	8590 ,n8513		,5915 ,4495 ,4295 ,3913		
	,1628 ,1380 ,883 ,8313	1:3	8309 ,7658 ,7561 ,6329		
	,1771 ,1631 ,1630 ,1629		,1628 ,1174 ,1035 ,1012	א:ב	
	,6758, 6461, 6310, 4124		,1770 ,1769 ,1768 ,1766		
	7406, 8590, n8513		,2853 ,2497 ,2496 ,1889		
	1628, 1380, 883, 1628,	7: 3	,4087 ,3913 ,3449 ,3395		
	,1768 ,1631 ,1630 ,1629		8309 ,7658 ,6329 ,4402		
	,771, 4124, 4365, 4124, 1771		,1628 ,1174 ,1035 ,1012	X: K	
	,7406, 6758, 6461		,1889 ,1770 ,1769 ,1768		
	8590, n8513		,2914 ,2636 ,2497 ,2496		
	,1628 ,1380 ,883 ,7313	n:a	,3564 ,3449 ,3432 ,3395		
	,1768 ,1631 ,1630 ,1629		,4402 ,4129 ,4087 ,3913		
	,4124 ,3487 ,3108 ,1771		6329 ,4942 ,4937 ,4718		
	,160, 4927, 4365, 4160		,1769 ,1768 ,1628 ,1174	א:ד	
	,8513, 7406, 6461		,2497 ,2496 ,1889 ,1770		
	8590		,3432 ,3395 ,2914 ,2636		
	,1629 ,1628 ,1380 ,883	N:2	,4129 ,3913 ,3564 ,3449		
	,1771 ,1768 ,1631 ,1630		,4942 ,4937 ,4718 ,4402		
	,4124 ,3487 ,3108 ,n2661		6329		
	,6461 ,4927 ,4365 ,4160		,1770 ,1769 ,1628 ,1174	71: N	
	,8590, 18421, 7659, 6758		,3432 ,2914 ,2636 ,2496		
	n8705		,3913 ,3610 ,3595 ,3564		
	,1630 ,1629 ,1380 ,883	2:2	,4718 ,4402 ,4366 ,4129		
	,3487 ,3384 ,72661 ,1771		6329 ,6242 ,5801 ,4937		
	,6758 ,6461 ,4927 ,4160		,2496 ,1630 ,1628 π313	K:3	
	,8590 ,88421 ,7659		,3595 ,3564 ,3432 ,2914		
	n8705		,4402 ,4366 ,4129 ,3610		
	,1630 ,1629 ,1380 ,883	3:2	6242 ,6231 ,4937 ,4925		
	,3487 ,3384 ,n2661 ,1771		,8308 ,6329 ,6308		
	,4927 ,4365 ,4160 ,3794		n8513		
65					מפתח המקורות

אוצר מתמידהיד החלמודיים

3 622	ENA 1487/2:	6227	ENA 1487/36 רף אחד, פגום, קלף.
	ף אחר. נייר. ריייף: ככא מציעא		משנה: טהרות
	ו ע"א 1 – ע"ב 16 אַ ע"א 1		ה:א-ר
	(התחלת המסכת) – דאין המקח		[מ]הן ואן ידוע – [ואכ]ל את ה[שני]
	בעיב כתיבת יד אחרת, כנראה כתיבת ירו של יפת כן שלמה הלוי. בראש ע"א: "()יעה לכתוב בכא מציעא".		טעמים. ראה: 1747, 1753, 1759, 1759, 4749, 4902, 4749, 6553, 65749.
622	ENA 1487/24-27	6228	ENA 1487/37
	משנה: אבות (פרקים א-ג)		דף אחר. שריד. נייר. משנה: כלים
	מתוך סידור.		משנוז: כלים (ע"אוֹ) כזויכ – כחוא
			(ע א) כויב – כווא[אר]גמן – כדור [כפני עצמו]
	ENA 1487/28		(ע"א') כח:ד-ו
	דף אחד. פגום. קלף. משנה: אבות		רבן גמליאל – ר׳ יוסה
	משנה: אבווו		(ע"ב") כח:ח-י
	אראת בן ערך מדברי[כם] ² – כל מי(!) שיראת		שאין בהן – [אם אינה] מקבלת
	בסוף ע"ב חסרות משניות ג:ו-ח.		(V"C ²) CU:E-T
			[יתר] מיכ(ן] – ושל [שוקלי ארגמן]
6224	ENA 1487/29 . דף אחר, פגום. נייר.		שני טורים. ניקוד חלקי. טעמים.
	משנה: אבות	6229	ENA 1487/39-45
	ה:טר-כ		שבעה דפים. רצופים: ב-ז. נייר.
	שהיא מוציאה(ו) את היין – [לגן] עדן		משנה: מכשירין", טבול יום", עוקצים
	ניקוד חלקי. טעמים. ספרות: שרביט, אבות, ב-55.		מכשירין (א) ב:ג-י
	100 plant 10 2 to 111 ac		קדמו מי גשמים – רוב ישראל דמאי
(225	ENA 1487/30		טבול יום
0223	רף אחר. נייר.		(ב-ג) ב:ז – ד:ז [טבול] יום בקלות – (סוף המסכת)
	משנה: עדויות		[טבוק] יום בקיוור – (טוף יופטפה) בסוף דף ג: "נשלמה מסכת טבול יום מסכת עוקצים". אחרי עוקצים:
	ה:ר – ר:ג		"ינשלמה מסכת עוקצים", אחריה קולופון קטוע בראשי השורות ובו חלק
	הרא היה מטמא – הפורש ממנו אמר[ו לו לר' אליעזר] ארכע השורות האחרונות בע"כ כתובות בכתיבת יד אחרת (הגההז).		מתאריך: "תשלם כל המלאכה יט מרחשון". סדר המסכחות: טבול יום, עוקצים. בראשי העמורים שם המסכח.
	ארבע השורות האחרונות בע"ב כתובות בכתיבת יו אוודוג (יומוידו). ן ניקוד חלקי. טעמים.		סרד המסכרות: סברל יום, פקצים. ן בו אש הוכפור ט סב המסכרות: ראה: 1856, 1777, 8483.
	הנהות בין השורות.		10.00 110.00 110.10
	ראה: 1717, 1721, 1721, 1726, 1840, 1840, 2001, 2090, 2876, 2916, 5176, 5176, 2001,		
	מהדורות: רוזנטל, משנה נויקין, עדויות, ב8.	5230	ENA 1487/46 דף אחד. סגום. קלף.
			משנה: מנחות
6226	ENA 1487/32-35		ר:ג – ח:ר
	ארכעה דפים. רצופים. פגומים. נייר.		כאיזה צד [מושחן] – ומנגבו כראש הגג
	משנה: אהלות		ניקוד בבלי.
	ח:א – יא:ז [ראוכליז] טהורין – בשר המת ומת		.3531 ,1860 ,1564 ראה:
	(האוכלין) טהורין – בשו הטוג וטוג		ראה גם: 1260, 1636, 1644, 1649, 1657, 1661, 1661, 1699, 2079 (זרעיס 1664 (גשים).
	ביקר הרקי. הגהות בין השורות ובשוליים. ראה: 1833.		ספרות: ייבין, ניקוד, עמ' 154–155; ייבין, מסורת, עמ' 195–196 (ס" ד רנציג, קטלוג, לוח ה (ע"ב של הדף).

יעקב זוסמן

אוצר כתבי־היד התלמודיים

בהשתתפות יואב רוזנטל ואהרן שויקה

מבואות ומפתחות

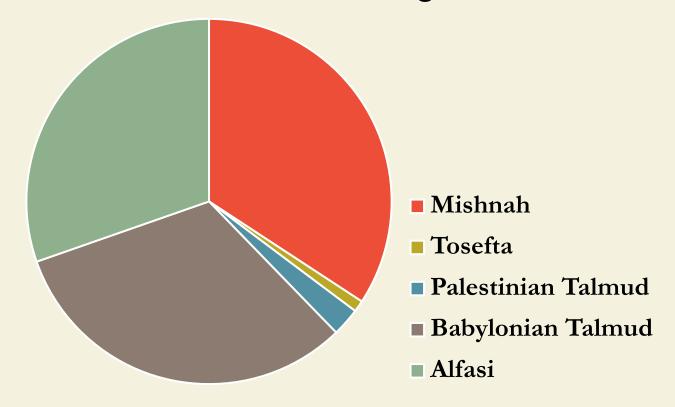

MISHNAH MANUSCRIPTS AND JEWISH EDUCATION: BIBLIOMETRY

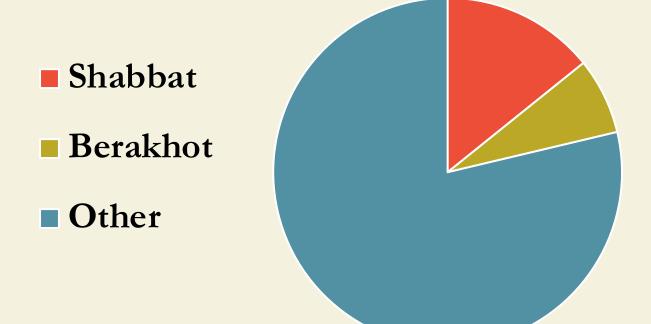
Relative Number of Genizah Fragments

MISHNAH MANUSCRIPTS AND JEWISH EDUCATION: BIBLIOMETRY

Possible Number of Manuscripts Attested in the Cairo Genizah by Proportion

MISHNAH MANUSCRIPTS AND JEWISH EDUCATION: SCRIBAL ERRORS

מערכין פירות בפירות אפילו חדשים בחד בחרשים ואין יטרך לופר חדשים בישנים כ כאפת ביין התירו לערב קשה בַּרך פפני שם שהוא פשביחו אין פערבין שְפֵּרִי יין ביין אבל ניתן לו את שפריו פי שנתערב פים ביינו לא יפכרנו בחנות אלא אם כן הודיע

Parma 3173 f. 90r (m. BM 4:11)

פוסיף חופש ח אילו רברים שאין לחכ א הוניה העברים והשטרות והקרקעות וההקרשות אין בהם לא תשלוני כפל ולא תשלוני ארבעה וחפשה שופר חנה אינו נשבע ונישא שבר אינו פשלם ר שפעון או קרשום שהוא חייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייבבאה באחריותן אין להם אונאה ר יהוד או אף ספר תורה בהעה וערבלית אין להם אונאה אפרו לו לא אפרו אלא את אולו' ט כשם שא שהונייה בעקח ומעכר כך אונאה ברברים לא יאפר לו בכפה חפץ זה והוא אינו רוינה ליקח אם היה בעל השובה לא יופר לו זכור פעשיר הראשונים ואם היה כן צירים לא יאפר ילו וכור פעשי אכותיך שנוגר לא תונה ולא תלה כי גרים הייתם בארץ פיצרים י פערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחד בחדשים ואין עורך לופר חדשים בישנים ב כאפת ביין התירו לערב קשה בַרך פתני שמ שהוא פשביחו אין פערכין שפהי יין ביין אבל נותן לו את שפרוו פי שנתערב פים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא אם כן הודיע ולא לתנד את על פי שפודיש שאינו אלא לרפותבו מקום שנהגו להטיל מי ים יטילו: יא התגר נוטל פחפש גרנות ונותן לה

לתוך מגרה אחת מחפש צתותוניתן לתוך מיטוס אחד וכלבר שלא יתכוון לערב ליהוד או לא יחלק החנועי קליות ואינדים לתיניקות מפני שהוא פרצלן לבוא איצלו וחכב מתיין ולא יפחת את השער וחכב או זכור לטוב ולא יבור את הגריסים כדברי אבא שאול וחכב מתירין פורים שלא יבור על פי הפגרה שאינו אלא בגונב את העיין אין ניפרכין לא את האדם ולא את הכהפה ולא את הכלים:

הל יא פרק טו אי זה הוא נשך ואי זה הוא תרבית אי זה ה

לסלע שתות לפקח א עד אמתי עיותר לה להחזיר עד כרי שיראה להגר או לקרובו הורה שרפון בלוד החונייה שצונת כפף לם לסלע שליש למקח ושמחו תגרי לוד אפר להם עותר להחזיר כל היום אפרו לו ב יניח לנו ר טרפון את פקופינו וחזרו לדברי חכם אחר הלוקח ואחד הפוכר יש להם אונאה כ כשה שאונאה להדיוט כך הונייה לתגר דבי יהוד או אין לתגר אונאה פי שהוטל עליו ידו לעליונה שהוא אוב לו תן לי טעותיי אותן ליפה שהוניתני ד וכפה תהא הסלינחסירה ולא יהא בה אונאה ר פאירא ארבעה אסרות צאיסר לדינר ד יהוד אוצר ארבעה פונריונית פפונריון לרינר ר שפעו או שצנה פונריונות משני פונריונין לדינר ה ער איפתי פותר להחזיר בכרכים ע עד כדי שיראה לתנד או לקוובו" לשולחני ובכפרים עך ערבי שבתות אם היה עכירת אפילו לאחר שעם עשר חודש מקבלה ואין לו עליו אלא תרעופת ונותנה לפעשר שני ואינו חושש שאינה אלא נפש רעה ו ההונייה ארבעכסף והטענה שתי ככף והה וההודייה שווה פרוטה חכש פרוטות הם ההודייה שווה פרוטה והאשה פתקדשת בשווה פרוטה הנהנה שווה פרוטה כן ההקרט פיעל הפויצא שווה פבוטה חייב להכריף העזל את חבירו שווה פרוטה ונשבע לו יוליכנו א אחריו אפילו לפריו ז חפשה חפשים הן האוכל תרועה ותרועת פיעשר ותרועת

פעשר שלדפיי החלה והביכורים פוסיתח

חומש הפורה נטערבעי ומעשר שני שלו בוסיף חומש הפודה הקרישו מוסיף חומש

והנהנה בשוי פרוטה כין ההקרש פוסיף חופש

והעזל את חבירו שוי פרוטה ונשבעלו פו

האונאה ארבע כפף מעשרים וארבעבפף

CONCLUSIONS

- While scholars have used Hebrew manuscripts to study Jewish History and texts for well over a century, a significant amount of work remains to be done, and the *nature* of the work itself has changed
 - ➤ This is due to *technological* changes—how we can access and analyze manuscripts—and to *methodological* changes
 - > To be sure, the two are related to one another
- In the study of manuscripts of rabbinic literature, one major shift is from studying the history of the text to the history of the work and corpus—and using this to shed light on the transmission of knowledge
- ❖ JTS is a center for this form of study, given our mission and resources